

KTO kehitysvamma-alan
tuki- ja osaamiskeskus
VARSINAIS-SUOMEN ERITYISHUOLTOPIIRI

Psykiatriset häiriöt ikääntyneillä henkilöillä, joilla on kehitysvamma

Seija Aaltonen

Yleistä

- Haavoittuvuus on käsitteellinen tapa lähestyä ikääntymistä niin yksilön kuin yhteiskunnan palvelujärjestelmän ja kulttuurin kanalta
- Vanhuuteen liittyy monia haavoittavia elämänmuutoksia: toimintakyvyn heikkeneminen, muistisairaudet, masennus, yksinäisyys, köyhyys, oman elämän rajallisuus, läheisten ihmisten kuolema ja elämän murheellisuus.
- Ikäerityinen ja ikäeettinen kohtaaminen tarkoittaa, että ikääntymisen mukanaan tuomat fyysiset, sosiaaliset, psyykkiset ja spirituaaliset tarpeiden muutokset, ikääntyvän elämänhistoriasta kumpuavat merkitykset, tämän hetkinen elämäntilanne ja jäljellä oleva elinaika otetaan huomioon hoivassa, hoidossa ja kuntoutuksessa

KTO kehitysvamma-alan
tuki- ja osaamiskeskus

VARSINAIS-SUOMEN ERITYISHUOLTOPIIRI

Psykiatriset häiriöt ja somaattiset sairaudet

- Krooninen kipu

Johtaa valtaosalla potilaista jossakin vaiheessa masennukseen; noidankehä kipu masentaa ja masentunut kokee kivun kovempaan

- Aivosairaudet

Terveyden menetys sinänsä masentaa, mutta aivosairaudet aiheuttavat masennusta usein myös suoraan aivojen mielialaa säätelevien rakenteiden vaurioituttua (Parkinsonin tauti, muistisairaudet, aivokasvaimet, aivovamman jälkitilat, aivohalvaukset)

Masennus lisää muistisairauksien kuten Alzheimerin taudin riskiä, sekä sydän ja aivohalvauksien riskiä.

Sokeritautiin, reumasairauksiin, sydämen vajaatoimintaan saattaa liittyä mielialan laskua ja ahdistuneisuutta, jopa masennusongelmia

Infektiot voivat aiheuttaa sekavuutta. Kilpirauhasen vajaatoiminta ja B12 vitamiinin puute.

KTO kehitysvamma-alan
tuki- ja osaamiskeskus

VARSINAIS-SUOMEN ERITYISHUOLTOPIIRI

Psykiatriset häiriöt ja lääkesivuvaikutukset

- Somaattisten sairauksien lääkkeet ja psyyken ongelmat

Liian suuri lääkeannos tai sopimaton lääke voi laukaista psykoosin tai sekavuustiloja sitä todennäköisemmin mitä iäkkäämmästä henkilöstä on kyse (esim kortikosteroidit)

Psykiatristen sairauksien lääkehoidolla voi olla myös psyykkisiä sivuvaikutuksia.

Masennus

- Lääkäiden masennuksessa esiin tulevat oireet ilmentävät kunkin yksilöllistä elämänhistoriaa sekä ajankohtaista psykososiaalista elämäntilannetta
- Masennuksen riskitekijöitä ovat aikaisemmin sairastettu masennusjakso, liikkumisvaikeudet ja aistitoimintojen heikkeneminen, menetykset
- Oireet:
  - Fyysiset oireet esim kipu, pahoinvointi, uupumus
  - Arvottomuuden, yksinäisyyden ja syyllisyyden tunteet, ahdistuneisuus, aamuyön unettomuus, keskittymisvaikeudet, muistivaikeudet
  - Vakavassa masennuksessa voi esiintyä aistiharhoja tai harhaluuloisuutta toivottomuus, näköalattomuus,, huonommuuden tunne
  - Hoidossa alle 75 vuotiaiden lääkeannokset lähes yhtä suuria, sitten lasku kolmannekseen tai puoleen. Tarvittaessa unilääkkeet ja antipsykootit, terapia (psykofyysinen psykoterapia), ECT
  - Geriatrinen depressioasteikko (GDS); Käypä hoito, vastaukset kysymyksiin perustuvat enemmän tarkkailuun

..... Ahdistuneisuus, kaksisuuntainen mielialahäiriö

- Vakavaa masennusta 3-5 %:lla yli 65 vuotiaista, mielialan laskua 20 %:lla. Kehitysvammaisilla tietyt syndroomat esim Downin oireyhtymä.
- Yli 65 vuotiailla ahdistuneisuushäiriötä 5-6% ihmisistä (alkaa yleensä nuorena ja keski-ikäisenä). Vanhuksilla fyysiset vaivat, pelot, huolestuneisuus (saattavat johtaa välttämiskäyttäytymiseen).
- Kaksisuuntaisen mielialahäiriöhäiriön puhkeaminen 50-60 vuotiaana on mahdollista, mutta taustalla on usein aivoverenkiertohäiriöitä.
- Nuorena alkanut kaksisuuntainen mielialahäiriö jatkuu usein vanhuudessa, mutta oirekuva muuttuu, maniajaksoja on vähemmän ja masennusjaksoja enemmän. Maniajaksoissa ikäihmisen mieli on euforisen mielialan sijasta usein ärtynyt, kognitiiviset ongelmat (tarkkaavuus, mieleen palauttaminen, kognitiivinen joustavuus, sanasujuvuus) ovat tyypillisiä.
- Kaksisuuntaisessa häiriössä oireet saadaan hyvin hallintaan lääkehoidolla; huomioitava muu somaattinen tila ja lääkehoito esim. litium ja munuaistilanne,

Harhaluuloisuushäiriö, Skitsofrenia

- Harhaluuloisuushäiriö liittyy usein muistisairauteen tai aivovammojen jälkitilaan
- Noin 0,5% yli 65 vuotiaista
- Lääkehoito pitkäaikaista

- Myöhäisemmällä iällä sairastuneilla skitsofreniaan liittyy usein pelkoja ja kognitiivisten oireiden esiintyvyys on vähäisempää vrt nuoret
- Skitsofrenian esiintyvyys 1% yli 65 vuotiailla.

KTO kehitysvamma-alan
tuki- ja osaamiskeskus

VARSINAIS-SUOMEN ERITYISHUOLTOPIIRI

Kehitysvammaisuus ja vanhuus- vähemmän riskitekijöitä

- Pelkonen Tiia, Lapin yliopisto pro gradu, 2015
- Seitsemän kehitysvammaisen teemahaastattelu: tärkeitä asioita oli mielekäs tekeminen, läheiset henkilöt ja heiltä saama sosiaalinen tuki, hyvä terveys, omiin tarpeisiin sopiva asunto ja itsenäisyys.

Pohdinta:

- **Tuoko vanheneminen henkilön, jolla on kehitysvamma lähemmäksi ikääntynyttä henkilöä, jolla vammaa ei ole? Voisiko erilaisuuden kokemus vähentyä ja siten henkiset paineen suorittamisesta laskea?**

KTO kehitysvamma-alan
tuki- ja osaamiskeskus
VARSINAIS-SUOMEN ERITYISHUOLTOPIIRI

- *Kiitos*

